

Spis treści

Od Autora	7
Część I	
NA STRAŻY NIEPODLEGŁOŚCI I JEDNOŚCI PAŃSTWA PIASTÓW	
Pradzieje	9
Nazywaj miejscowe — Gospodarka — Kultura łużycka — Postęp gospodarczy — Obcy przybysze — Rozkład wspólnoty rodowej — Plemiona — Rozwój gospo- darczy	
Przedmurze Polski	16
Pod panowaniem Piastów — Walki z Czechami — Sąsiedzkie zatargi — Rola możnowładców — Bratobójcze walki — Obrona Głogowa — Początek wewnątrz- nego rozbitcia — Udział w walkach o Kraków — Pogłębienie rozbitcia	
Książęta śląscy na drodze do zjednoczenia Polski	23
Książę czy biskup? — Ku zjednoczeniu państwa — Dalsze sukcesy Henryka Brodatego — Rządy Henryka Brodatego — Henryk Pobożny — Klęska legnicka i jej skutki	
Mieszkańcy i ich życie codzienne	29
Wzrost zaludnienia — Zajęcia ludności — Ludność wieśniacza, jej obowiązki — Świadczenia na rzecz państwa i Kościoła — Rzemiosło, górnictwo, handel — Dalszy wzrost liczby ludności miast — Osadnictwo — Gospodarka chłopska — Gospodarka towarowo-pieniężna — Górnictwo i górnicy — Miasta — Stosunki narodowościowe — Postęp i rozwój gospodarczy	
<i>Lux ex Silesia</i>	38
Budownictwo — Uczenie — Szkolnictwo — Biblioteki, druki	
W rozbitciu — między Polską a Czechami	41
Skutki dzielnicowego rozdrobnienia — Księstwo wrocławskie — Henryk Pro- bus — Spory z biskupami — Ku królewskiej koronie — Testament Pro- busa — Henryk głogowski — Rozbitcie na Górnym Śląsku — Wzrost roli miast — Związki z Polską	

Rozstanie z Polską	55
Hołdy śląskich książąt — Dalsze czeskie sukcesy — Rezygnacja ze Śląska — Zabiegi Kazimierza Wielkiego o Śląsk — Bolko świdnicki — Władysław Opol- czyk — Dalsze czeskie sukcesy — Ostatnia próba ratowania Śląska — Kon- takty śląsko-polskie	
W wirze husyckiej rewolucji	64
Husyci na Śląsku — Czeskie zabiegi o polską pomoc — Wyprawy czeskich taborytów — Z husytami czy przeciw nim? — Zmierzch husyckiego włada- nia — Z pustymi rękami	
Między Polską, Czechami i Węgrami	69
Nieudana wyprawa — Niekorzystne zmiany — Zbliżenia i zatargi śląsko-pol- skie — Husyta na czeskim tronie — Węgierskie rządy na Śląsku — Jan Olbracht księciem głogowskim — Rządy Zygmunta Jagiellończyka na Śląsku — Umacnianie się rodów niemieckich na Śląsku	
Spory religijne	78
Rozwój reformacji — Anabaptyści — Habsburg władcą Czech i Śląska — Usadowienie się Hohenzollernów — Rozrost posiadłości Habsburgów — Tylko nieliczni pamiętali o Śląsku	
Rozwój gospodarczy	84
Zmiany ludnościowe — Powstanie i rozwój folwarków — Zróżnicowanie wśród chłopów — Chłopski opór — Wielka własność ziemska — Rozwój górnictwa i hutnictwa — Gwarkowie i gwarcetwa — Rzemiosło — Handel zagraniczny — Rozwój miast — Wewnętrzne sprzeczności i zatargi w miastach	
W kręgu polskiej kultury	103
Szkolnictwo — Ślązacy na akademii krakowskiej — Rozwój kultury — Ślązacy w Krakowie — Uczeń i pisarze — Piśmiennictwo — Nauki przyrodnicze — Piśmiennictwo w języku polskim — Kultura materialna	

Część III

GDY CHYLIŁ SIĘ KU UPADKOWI FEUDALIZM

Czasy kontrreformacji i wojny trzydziestoletniej	115
<i>Cuius regio eius religio</i> — Reformacja i kontrreformacja — Wybuch wojny trzydziestoletniej — Możliwości odzyskania Śląska — Cesarskie represje — Przywracanie katolicyzmu — Wojska szwedzkie na Śląsku — Możliwości od- zyskania Śląska — Polscy Wazowie na Śląsku — Następstwa wojny trzydziesto- letniej — Ucieczki do Polski — Zmiany w stosunkach narodowościowych	
Zmiany w życiu gospodarczym i stosunkach społecznych	129
Pogorszenie sytuacji chłopów — Opór i walka chłopów — Miasta — Powsta- wanie manufaktur — Rzemiosło — Przemysł tekstylny — Górnictwo i hut- nictwo — Handel z Polską — Komunikacja — Zatargi w miastach — Stosunki narodowościowe w miastach	
Zmarnowane okazje	145
Ostatni śląski Piast — Możliwości odzyskania Śląska — Król Jan III Sobies- ki na Śląsku — Jakub Sobieski w Oławie — Przetargi o Śląsk — Ulgi dla pro- testantów — Śląskie księstwa	
Zabór Śląska przez Prusy	152
I wojna śląska — Podział Śląska — II wojna śląska — Pierwsze pruskie po- czynania — Wojna siedmioletnia — Skutki wojny — Konfederaci barscy — Tolerancja religijna — Nowy Śląsk	

Walka z polskością	159
Germanizacja szkolnictwa — Poczynania germanizacyjne, Kościołów — Inne poczynania germanizacyjne — Opór ludności — Polemika wokół języka polskiego — Germanizacja na Śląsku Cieszyńskim — Sytuacja narodowościowa	
Ku nowym formom gospodarki	167
Postęp — Wielka własność ziemska i chłopska — Wzrost chłopskich obciążeń — Próby reform — Przemysł tekstylny — Rozwój górnictwa — Udział państwa w rozwoju przemysłu — Postęp w hutnictwie — Robotnicy, ich położenie — Poprawa komunikacji — Polityka celna — Handel	
Chłopskie powstania	181
Zbrojne wystąpienia — Śląsk Cieszyński — Wieści z Francji i innych krajów — Wystąpienia podsudeckich tkaczy — Nasilenie chłopskich wystąpień — Wpływ powstania Kościuszkowskiego — Nasilenie walki — Znaczenie chłopskich powstań — Niepokoje w miastach	
Administracja, sądownictwo, wojskowość	189
Sejmy i sejmiki — Administracja, dochody, sądownictwo — Ograniczanie uprawnień stanowych — Władze miejskie — Pod pruskim panowaniem — Zmiany administracji kościelnej — Pod austriackim panowaniem	
Oświata — piśmiennictwo — sztuka	193
Rozwój szkolnictwa — Śląscy uczeni — Rozwój literatury — Polskie piśmiennictwo — Gazety, czasopisma — Kultura materialna	
Część IV	
NOWE CZASY, NOWE PROBLEMY	
W wirze napoleońskich wojen	205
Wojska francuskie i polskie na Śląsku — Na Śląsku Cieszyńskim — Nastroje antyfrancuskie — Wojska rosyjskie na Śląsku — Możliwości powrotu Śląska do Polski?	
Reformy społeczno-ekonomiczne. Zmiany ludnościowe	211
Zniesienie poddaństwa — Uwłaszczenie — Chłopska krzywda — Głód i epidemie — Znaczenie reform — Zmiany ludnościowe	
Rolnictwo — przemysł — komunikacja	218
Postęp i rozwój rolnictwa — Przemysł i handel — Rozwój górnictwa — Rozwój hutnictwa — Przemysł cynkowy i inne — Baronowie węglowi — Rozbudowa komunikacji	
Narodziny nowej klasy społecznej	231
Robotnicy — Położenie proletariatu — Ubezpieczenia — Mieszkania — Stan zdrowia — Tkacze, ich położenie — Stowarzyszenia robotnicze	
W obronie ojczystego języka	239
Germanizacyjna rola szkół — Walka o język w kościele — Rola właścicieli ziemskich i przemysłu — Polemika wokół śląskiej gwary — Na Śląsku Cieszyńskim w obronie polskiego języka — Rezultaty językowych zmagani — Świadczenia gości — Na Śląsku Cieszyńskim	
Oznaki nadciągającej burzy	250
Wielkie powstanie — Rosnące wzburzenie — Niepokoje w miastach — Organizacje studenckie we Wrocławiu — Odgłosy powstania listopadowego — Polscy emisariusze na Śląsku — Aresztowania	
Wiosna Ludów — społeczne niepokoje i chłopskie zwycięstwo	257
Pierwsze rewolucyjne wystąpienia — Wybory do Zgromadzenia Narodowego — Śląscy posłowie w Berlinie — Krystian Minkus — Zmierzch rewolucji —	

Wiosna Polaków — początek nowej drogi	273
żądania językowe — Polskie organizacje — Polscy działacze — „Dziennik Górnośląski” — Osiągnięcia — Paweł Stalmach — Polskie osiągnięcia — Reakcja i represje — Polski program narodowy	
Oświata — piśmiennictwo	284
Szkolnictwo — Literatura i prasa — Józef Lompa	

Część V

NOWA SIŁA SPOŁECZNA NA WIDOWNI DZIEJÓW

Blaski i cienie kapitalistycznego rozwoju	291
Rozwój gospodarczy — Spółki akcyjne — Trudności — Drogi wodne — Mo- nopole — Rynek wewnętrzny i zagraniczny — Zmniejszanie roli państwa — Zagłębie Wałbrzysko-Noworudzkie, górnictwo węgla — Inne gałęzie prze- mysłu — Znaczenie rynków polskich — Postęp w rolnictwie — Śląsk Cieszyń- ski, zmiany w rolnictwie — Rozwój przemysłu	
Zmiany ludnościowe	311
Wzrost zaludnienia — Wzrost miast — Wychództwo — Struktura narodo- wościowa — Śląsk Cieszyński	
Robotnicy	320
Warunki pracy — Płace — Robotnicy zagraniczni — Kobiety i dzieci — Hi- giena i bezpieczeństwo pracy — Mieszkania — Śląsk Cieszyński, położenie robotników	
W obronie i walce	329
Organizacje robotnicze — Wielki strajk w Zagłębiu Wałbrzyskim 1869 — Strajk w Królewskiej Hucie — Dalsze strajki — Ingerencja państwa — Kła- sowe organizacje robotnicze — Rozwój socjaldemokracji — Strajki 1889 — Śląsk Cieszyński, walka robotników	
Mimo przegranej, wbrew reakcji	343
Więści z Królestwa Polskiego — Powstanie styczniowe — Śląsk Cieszyński, walka z germanizacją — Powstanie styczniowe na Śląsku Cieszyńskim	
Karol Miarka, jego sojusznicy i oponenti	348
Germanizacyjna rola szkoły — Kulturkampf — Karol Miarka — Spółdziel- nie — Polemika Miarki z Bismarckiem — Polskie organizacje i ich działal- ność — Współpraca z partią Centrum — Niemieckie represje — Społeczny program Miarki	
Aktywizacja polskiego życia narodowego	358
Nasilenie germanizacji — Rugi pruskie i ich przeciwnicy — Przeciw współ- pracy z Centrum — Ośrodek raciborski — „Nowiny Raciborskie” — Polska działalność kulturalno-oświatowa — Śląsk Cieszyński, akcja germanizacyjna — Rozwój polskiego życia — Kontakty z innymi polskimi dzielnicami — Pierw- szy polski poseł — Organizacje młodzieżowe — Nieporozumienia wyznaniowe — Założenie Macierzy Szkolnej	
Wrocławska Polonia	372
Aktywność młodzieży akademickiej — Górnośląscy studenci, związki nielegal- ne — Inne studenckie organizacje — Związki nielegalne — Odwiedziny roda- ków spoza Śląska	

Stare i nowe metody wyzysku	379
---------------------------------------	-----

Pogorszenie położenia robotników — Zarobki — Kobiety i dzieci — Robotnicy zagraniczni — Mieszkania — Zmiany na korzyść

Rosnąca siła	386
------------------------	-----

Rozwój ruchu robotniczego — Powstanie zawodowego związku górników — W Zagłębiu Wałbrzyskim — Wybory parlamentarne — Polska i niemiecka socjaldemokracja na Górnym śląsku — Trudności rozwoju socjaldemokracji — Na Górnym śląsku — Walka strajkowa — Na śląsku Cieszyńskim — Współpraca międzynarodowa

Część VI

W WALCE ZE SPOŁECZNYM I NARODOWYM UCISKIEM

Dalszy krok naprzód	399
-------------------------------	-----

Rozdźwięki w Centrum — Polscy kandydaci na posłów — Ugoda polsko-centrowa — Polskie organizacje i prasa — Nasilenie germanizacji — Wzrost świadomości narodowej — Polskie gimnazjum w Cieszynie — Współpraca z rodakami w Galicji — Ośrodek frysztacki — Rozdźwięki czesko-polskie — Współpraca polsko-czeska w ruchu robotniczym

Istotna zmiana	414
--------------------------	-----

Obrona polskiego języka — Znaczenie kontaktów z rodakami — Rola robotników w walce narodowej

Precz z Centrum	419
---------------------------	-----

Wojciech Korfanty — „Górnoślązak” — Wybory 1903 roku — Rosnąca rola endecji — Rozwój polskiego życia organizacyjnego — Pierwsze rozczarowania

Pod wpływem rewolucyjnych wydarzeń	430
--	-----

Odzew rewolucji 1905 roku na śląsku — Ożywienie w ruchu robotniczym — Żądania narodowe — Odzew rewolucji na śląsku Cieszyńskim — Radykalizacja i ożywienie w ruchu robotniczym — Sukcesy — Ożywienie w życiu narodowym

Lata fermentu i zamętu	440
----------------------------------	-----

Wybory 1907 roku — Antypolskie ustawy — Zagadnienia narodowe w ruchu robotniczym — Rozwój polskiej prasy i organizacji na Górnym śląsku — Korfanty a Napieralski — Wybory 1912 roku

Wielki strajk	449
-------------------------	-----

Rola Zjednoczenia Zawodowego Polskiego — Przebieg strajku — Inne strajki — Rola ruchu robotniczego na śląsku

Nad Olzą	455
--------------------	-----

Konflikty czesko-polskie — Ślązakowcy — Sukcesy socjaldemokratów — Niekorzystne zjawiska w socjaldemokracji — Macierz Szkolna, jej osiągnięcia — Inne polskie organizacje — Sprawa urzędowego języka

Piśmiennictwo	463
-------------------------	-----

Damrot, Bonczyk i Ligoń — Pisarze ludowi — Pisarze cieszyńscy — Historycy — Jan Dzierżoń — Niemieccy pisarze — Niemieccy uczeni

Część VII

PRZEŁOMOWE LATA

Czas wojny	477
----------------------	-----

Żądania śląskich kapitalistów — Eksploatacja polskich ziem — Wzrost wyzysku robotników — Jeńcy wojenni i przymusowe roboty — Opór klasy robotniczej — Powstanie partii komunistycznej — Pod wpływem rosyjskiej rewolu-

cji — Chwilowe osłabienie polskiej działalności — Orientacja proniemiecka — Śląsk Cieszyński, sytuacja gospodarcza i społeczna — Pod wpływem rosyjskiej rewolucji — Polskie żądania

Przeciw kapitalistom 492

Rady robotnicze i żołnierskie — Spotęgowanie ruchu strajkowego — Rewolucyjne wrzenie — Niespokojna wieś — Wzrost wpływów komunistycznych — Związki z Zagłębiem Dąbrowskim — Na Dolnym Śląsku

Ku wolnej Polsce 500

Przeciw polskim dążeniom — Polskie manifestacje i poczynania — Wybory samorządowe — Powiązanie dążeń narodowych i społecznych — Stanowisko rządu polskiego — Stanowisko państw zachodnich — Decyzja przeprowadzenia plebiscytu — Ujemne konsekwencje polityki wschodniej — Przygotowania woj-skowe i powstańcze projekty — Strajki — Pierwsze powstanie — Ocena po-wstania

Walka o Śląsk Cieszyński 516

Ku Polsce — Najazd czeski — Przygotowania do plebiscytu — Podział Śląska Cieszyńskiego

Drugie powstanie i plebiscyt 521

Komisja Międzysojusznicza — Nierówne warunki działalności — Polskie prace przygotowawcze — Strajki szkolne — Akcja strajkowa — Polska i niemiecka propaganda — Niemiecki terror — Drugie powstanie — Nasilenie niemieckiej działalności — Stanowisko komunistów — Plebiscyt

Zwycięskie powstanie 537

Polskie i niemieckie przygotowania — Przygotowania do zbrojnego wystąpie-nia — Decyzja o powstaniu — Zastrzeżenia rządu polskiego — Wybuch powsta-nia — Pierwsze sukcesy — Rozbieżności między powstańcami a rządem pol-skim — Niemiecka ofensywa — O co walczone? — Nowa niemiecka ofensywa — Stanowisko rządu, pomoc społeczeństwa — Ku zakończeniu wal-ki — Decyzja podziału — Charakter powstań śląskich

Część VIII

NIEPEŁNE ZWYCIĘSTWO

W Polsce 555

Województwo śląskie — Konwencja Genewska — Sytuacja gospodarcza — Niemiecko-polska wojna celna — Szkodliwa rola kapitału niemieckiego — Położenie i ruch robotniczy — Józef Wiczeorek — Strajki — Rolnictwo — Rozwój szkolnictwa — Działalność kulturalno-oświatowa — Rola Sejmu śląskiego — Niemczyzna śląska, jej rola — Wybory sejmowe 1930 roku

Pod obcym panowaniem 575

Terror — Mieszkańcy — Trudności gospodarcze — Górnictwo — Położenie robotników, ich walka — Rolnictwo — Opolscy Polacy — Polonia wrocław-ska — Sytuacja opolskich Polaków — Polskie szkolnictwo mniejszościowe — Na Zaolziu, ruch robotniczy — Wyniki dążeń czechizacyjnych — Polska dzia-łalność organizacyjna — Komuniści

I nie ustali w walce 591

Polska działalność organizacyjna — Arka Bożek — Organizacje akademickie — Wewnętrzne rozbieżności — Niemieckie gwałty — Rola partii komunistycznej — Brunatny terror — Współpraca z województwem śląskim

Wielki kryzys	605
-------------------------	-----

Spadek produkcji przemysłowej — Rola koncernów i monopolów — Poprawa koniunktury — Ograniczanie obcego kapitału — Strajki — Biedaszyby — Rola Sejmu Śląskiego — W państwie niemieckim — Zaostrzenie walki klasowej — Po kryzysie — Upośledzenie Śląska — Zaolzie, skutki kryzysu

W obronie prawa do pracy, demokracji i bezpieczeństwa	616
---	-----

Sanacyjne wybory — Walka przeciw faszystacji — Bezrobocie — Strajki — Aktywizacja niemieckiej działalności — Polski odpór — W obronie demokracji — Antypolska działalność hitlerowska

Faszyzm	623
-------------------	-----

Program eksterminacji i jego realizacja — Hamulce antypolskiej działalności — Hitlerowskie ustawy narzędziem walki z Polakami — O niemieckie oblicze Opolszczyzny — Po zawarciu polsko-niemieckiego paktu o nieagresji — Likwidacja polskiego szkolnictwa — Polska obrona — Polskie straty — Niemieckie obawy — Bohaterstwo — Stanowisko społeczeństwa polskiego — Po wypowiedzeniu paktu o nieagresji — We Wrocławiu

Pogmatwane fronty	640
-----------------------------	-----

Nasilenie czechizacji — Międzynarodowa współpraca w ruchu robotniczym — Ingerencja rządu polskiego — Zajęcie Zaolzia

Nauka — literatura — sztuka	645
---------------------------------------	-----

Piśmiennictwo — Pisarze opolscy — Nauka — Artyści — Młoda literatura — Literaci zaolziańscy — Gustaw Morcinek — Pisarze nie-ślązacy — Najmłodsi — Literatura niemiecka

Część IX

PRZEZ NOC OKUPACJI KU WYZWOLENIU

W obronie Śląska	659
----------------------------	-----

Przygotowania obronne — Pierwsze dni wojny — Odwrót wojska — Śląska partyzantka — Pierwsze represje

W obliczu totalnej zagłady	665
--------------------------------------	-----

Plan zagłady — Realizacja programu — Na Śląsku Opolskim — W województwie śląskim — Akcja „palcówki” — Niemiecka Lista Narodowościowa — Wyniki DVL — Walka z polskim obliczem i z polskim językiem — Rabunek dzieci — Plany wysiedlenia — Eksploatacja ekonomiczna — Jeńcy wojenni — Robotnicy przymusowi — Terror policyjny — Obozy koncentracyjne, więzienia — Egzekucje — Ofiary

Polska walcząca	698
---------------------------	-----

Język polski — Wiara w zwycięstwo — Służba w Wehrmachcie — W szeregach wojska polskiego — Walka na Śląsku — Polska Partia Robotnicza — Armia Krajowa — Inne organizacje — Polska akcja propagandowa — Sabotaże — Przygotowania do wyzwolenia — Tajne nauczanie

Walka zbrojna	718
-------------------------	-----

Partyzantka — Radzieccy skoczki — Działalność partyzancka — Dywersja — Znaczenie partyzantki

Wyzwolenie	726
----------------------	-----

Wyzwolenie Górnego Śląska — Organizowanie administracji i gospodarki — Wyzwolenie dalszych części Śląska — Szaleńcza obrona Wrocławia — Początki odbudowy — Ogrom zniszczeń — Powrót do Polski

Zestawienie ważniejszych wydarzeń z dziejów Śląska do 1945 roku . . .	739
Wybór literatury (w języku polskim)	745
Indeks osobowy	749
Indeks nazw geograficznych	763
Wykaz ilustracji	776
Spis tablic genealogicznych Piastów śląskich	783
Spis map	783
Objaśnienia do tablic genealogicznych	784

